

Verrassingen in een Omaans kleed

geweven in inslagtwijntechiek en met bijzondere afwerkingen

Tekst, tekeningen en
foto's: Mirja Wark.
Foto bladzijde 5: zie ver-
noeming op bladzijde 8.

Door het werk van mijn man verblijft ons gezin regelmatig voor vrij lange tijd in een "ver land". Ik ben dan in de gelegenheid om in die gebieden weefsels te ontdekken en te onderzoeken. In Handwerken zonder Grenzen nummer 1/1994 heb ik u kennis laten maken met de Venezolaanse alpargas: schoenen met een geweven bovenkant. Na Venezuela zijn wij naar Oman vertrokken, een totaal ander land met totaal andere tradities. Ook hier ben ik weer op zoek gegaan naar weefwerk. In het hier volgende artikel laat ik u een typisch Omaans kleed zien en heb ik de technieken die in dit kleed voorkomen, voor u uitgelopen.

De ontdekking van mijn "abya"

Tijdens een bezoek aan de oude soek van het stadje Bahla in Oman zag ik vanuit mijn ooghoeken in een donker winkeltje een oud kleed. Bij nadere inspectie bleek het de kleur van meekrap en de natuurtinten van bruine en witte schapevool te bezitten. De weeftechniek was me niet direct duidelijk. Toen de koopman het openvouwde, kon ik zien dat het erg groot was en uit twee aan elkaar genaaide delen bestond. Behalve dat het jaren woestijnstof had verzameld, was het kleed in een uitstekende conditie. Na wat onderhandelen over de prijs, kon ik het onder mijn arm meenemen.

Thuisgekomen van dit uitstapje bekeek ik het kleed nog eens goed. Het bleek niet gewoon geweven maar getwijnd! De gevorkte kettingfranje, de inslagfranje, de naad waarmee de twee delen aan elkaar gezet zijn en de versiering in

de inslagtwijntechniek zijn eenvoudig en mooi. Al met al een interessant stuk, waarvan bovendien de versierings- en afwerkingsmethodes goed toepasbaar zijn bij allerlei andere weef- en handwerken.

Bedu-vrouw spinnend op de markt van Sanaw. Het blauwzwarte masker (de "burqa") en de hoofddoek geven de vrouw de mogelijkheid om zich in het openbare leven te begeven zonder de islamitische gedragsregels te schenden.

Het kledingstuk is gemaakt door bedoeïenenvrouwen. Onder bedoeïenen verstaan we de rondtrekkende bewoners (nomaden) van de woestijnen van Arabië, Syrië en Noord-Afrika. De bedoeïenen die dit type kleden maken, trekken rond in Oman – het zuidoosten van het Arabische schiereiland. Ze wonen in het binnenland en trekken met hun kudden kamelen, geiten en schapen 's winters door de woestijn van graasplek naar waterplaats. Ze wonen dan in tenten.

's Zomers bivakkeren ze in hutten van palmblad bij de dorpen, omdat daar een gegarandeerde watervoorziening is.

De Arabische naam van dit kledingstuk is "abya". Het kledingstuk zal deel hebben uitgemaakt van de bruidsschat van een meisje. Deze kleden worden meestal in de tent gebruikt als decoratie en afscheiding of buiten als windbreker.

Het door mij gekochte kledingstuk – zie de foto op de bladzijde hiernaast – weegt acht kilo en is absoluut wind- en zanddicht!

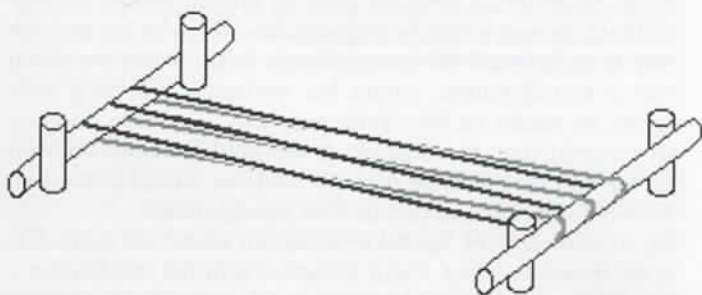
Materiaal

Het gebruikte garen is handgesponnen schapenwol. De wol wordt met een gewone keukenschaar geknipt en voor het spinnen wordt een spintol gebruikt. Het garen voor zowel de ketting als de inslag wordt getwijnd (2-draads), waarna (alleen voor de rode wol) het verfproces volgt.

De rode kleur komt van de meekrap die te koop is in de soek. De wortels van deze plant moeten met een vijzel fijn-gestampt worden, wat een hele klus is. Het poeder wordt in

water gekookt en mag een nacht "rusten". Dan pas worden gedroogde limoenen (Omaanse minicitroenen) gebroken en met de meekrapsoep vermengd. Nadat dit mengsel twee uur gekookt heeft, voegt men de wol toe. Na slechts enkele minuten koken verwijdt men de pan van het vuur en laat het bad (met de wol erin) afkoelen. Daarna wordt de wol gedroogd, maar is nog niet "op kleur". Het proces wordt herhaald tot de gewenste kleurdiepte is verkregen. Na het laatste verfbad wordt de wol gestrekt en onder spanning gedroogd om het garen te "zetten".

Het kettinggaren is van bruinzwarte wol. Het inslaggaren bestaat voornamelijk uit de met meekrap rood geverfde wol en daarnaast bruinzwarte en een weinig witte wol.

Het weefgetouw

Het gebruikte getouw is een typisch nomadisch, horizontaal grondgetouw. Het is uiterst eenvoudig en kan gemakkelijk opgepakt en meegenomen worden. Tussen vier paaltjes, twee aan twee in de grond geslagen, met twee dwarsbalken erachter, wordt de ketting gespannen.

Twee vrouwen gooien elkaar een bal met kettinggaren toe, die zij om de dwarsbalken leiden. Het resultaat is een ketting die in een 8-vorm rondgaat. De spreiding van de kettingdraden wordt bepaald door de dikte van het garen; de draden worden glad tegen elkaar aan om de dwarsbalk gelegd.

De ketting is zo lang als de lengte van het kledingstuk plus de lengte voor de franje. Voor dit kledingstuk, dat uit twee delen bestaat, is dus tweemaal een ketting opgezet.

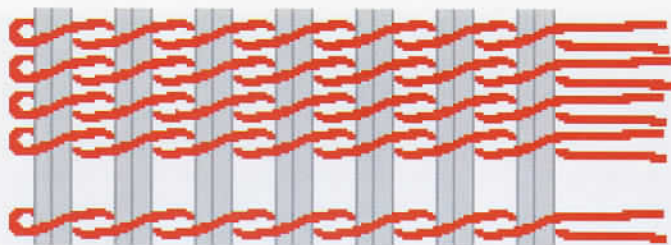
Nadat een deel geweven is, zit de vrouw bij het weven op het reeds voltooide weefsel; er is dus geen opboomsysteem. Voor de twijnteknik wordt geen sprongstelsel of riet gebruikt.

De twijnteknik

Het kledingstuk is gemaakt in de inslagtwijnteknik, in Nederland ook wel bekend als "fitsen". Op het eerste gezicht lijkt het op een ribsbinding, maar bij een kritisch onderzoek blijken de "inslagen" niet op hun lijn te blijven, ze verschuiven steeds één plaats. Ze liggen daardoor niet horizontaal in het weefsel maar iets schuin. In dit geval van linksonder naar rechtsboven; we noemen dit S-twijnt.

Bij deze techniek wordt geen sprong (vakopening) gemaakt om een inslag in te brengen. De kettingdraden blijven passief (alle gelijk op dezelfde hoogte).

De "inslagdraad" is de twijndraad. Deze is dubbel – het twijnpaar – en omvat steeds een volgende kettingeenheid. Tussen twee kettingeenheden wisselt het twijnpaar: de bovenste draad wordt de onderste en andersom. Bij dit kledingstuk bestaat de kettingeenheid uit 2 draden.

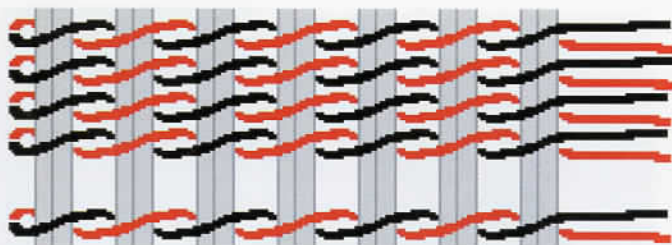

S-twijning over kettingeenheden van 2 draden, gewerkt vanaf links. Aan de linkerkant ontstaat een gladde zelfkant, rechts blijven de draadeinden hangen. Deze worden later afgewerkt.

Voor elke inslag wordt een aparte draad genomen, die dubbelgevouwen wordt. Als de weefster van links naar rechts werkt is de linker zelfkant glad en blijven aan de rechter zelfkant de resten van de twijndraden over. Met het midden van de twijndraad (de vouw) om de linker buitenste groep van 2 kettingdraden, begint het twijnpaar zijn weg naar rechts en maakt na elke kettingeenheid een halve draaiing en passeert dan de volgende groep kettingdraden voor en achter. Op de tekeningen is het verloop duidelijk te zien. Voor S-twijnen wordt met de klok meegedraaid.

Bij mijn onderzoek ontdekte ik aan dit kleed iets opmerkelijks. In het weefsel – aan de achterkant het duidelijkst – zijn “inslaggroepen” te herkennen. Ik vroeg mij uiteraard af hoe dat kwam. In het boek *Traditional Spinning and Weaving in the Sultanate of Oman* van Gigi Crocker Jones vond ik het antwoord. De groepen ontstaan doordat er met 4 twijnpaaren tegelijk gewerkt wordt: 4 draden onder en 4 draden boven, verdeeld over de twee handen. Na het passeren van een kettinggroep worden de onder- en bovendraden paar na paar verwisseld en dan per 4 onder de volgende kettingeenheid doorgehaald. Op de foto op bladzijde 5 (afkomstig uit dit boek) is de werkwijze te zien. De weefster werkt kleine stukjes vol en na 4 rijen twijnen drukt ze de draden op hun plaats met een scherpe gazellenhoorn. Het effect is dat van stevig op elkaar gepakte rijen.

Meteen na het twijnen worden de resterende draadeinden van elke groep van 4 twijndraden (dus 8 draden) met een halve knoop gezekeerd.

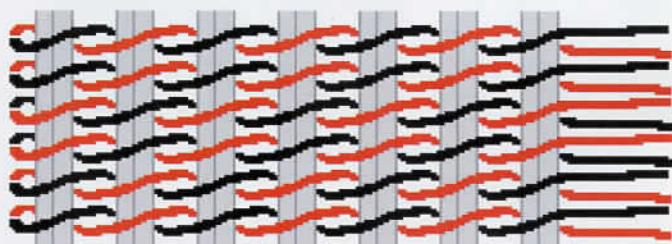
Verticale strepen ontstaan door twijnen met twijnpaaren in 2 kleuren. Hiervoor zijn een rode en een bruine draad aan elkaar geknoopt. Het knoepje komt aan de linkerkant (op de tekening niet te zien).

Patronen

Aan het begin en einde van het kleed loopt een brede rand met een decoratief blokpatroon, bestaande uit naast elkaar liggende blokken met verticale strepen en blokken met dambordjes (zie onderstaande detailfoto).

Als bij inslagtwijnen elk van de 2 elementen van de twijndraad een andere kleur heeft, geeft dit na enkele herhalingen verticale strepen op kettingeenheidbreedte; zie bovenstaande tekening.

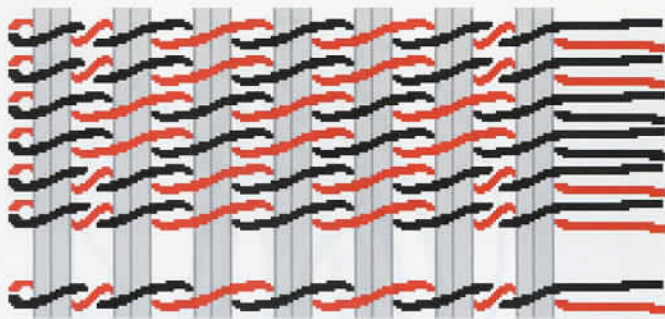
Het dambordpatroon ontstaat door na elke 2 twijnrijen de kleurschikking van het twijnpaar te laten verspringen: in plaats van zwart boven bij de eerste kettingeenheid nu rood boven nemen (zie onderstaande tekening).

Het dambordpatroon ontstaat door na twee twijnrijen met de andere kleur boven te beginnen.

Om de overgang van de verticale strepen naar het dambordpatroon te maken, moet na elke 2 twijnrijen de kleurvolgorde veranderen op de overgang van de 2 patroonblokken.

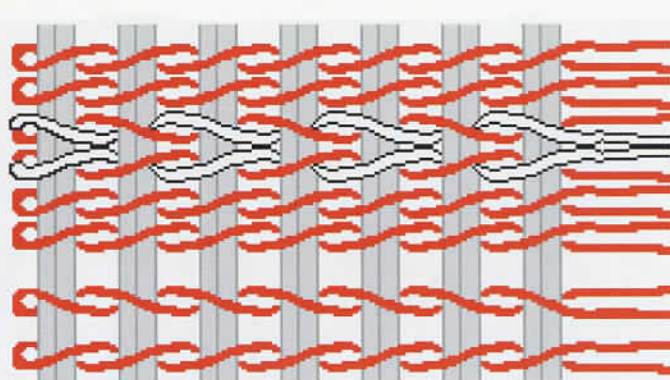

Bij de overgang van de verticale strepen naar het dambordpatroon moet zonnodig met het twijnpaar 1 maal een hele draaiing gemaakt worden. Dit geldt ook bij de overgang van het dambordpatroon naar de verticale strepen.

Om middenin het weefsel van kleur te veranderen, draait men het twijnpaar een volle slag tussen de 2 kettingelementen, zie bovenstaande tekening. De kleur wisselt dan niet van weefselzijde. Aan het einde van het blok draait men nogmaals een volle slag en zo kan er weer doorgegaan worden met de verticale strepen. Op de detailfoto is te zien dat op de plaatsen van de hele draaiing een verticaal draadje te zien is.

Het centrale deel van het kleed is ook versierd. In de rode ondergrond zijn eenvoudige horizontale strepen aangebracht in zwartbruin en hele smalle streepjes met zwartbruin en wit.

Deze smalle streepjes bestaan uit 2 inslagrijen met een rode en een zwartbruine draad, daarna 1 inslagrij met 2 draden zwartbruin, 1 inslagrij met 2 draden rood en dan volgen 2 inslagrijen met 1 draad rood en 1 draad wit (dit is het midden van de streep). De witte draad lijkt daar een brei- of kettingsteek te vormen. Deze ontstaat op de volgende wijze. Zoals gezegd draaien bij inslagtwijnen de 2 draden van het twijnpaar tussen elke kettinggroep een halve slag. Bij rechtshandigen is dat meestal van onder naar boven: de zogenaamde S-twijning. Als we de draairichting veranderen (van boven naar onder draaien) heet dit Z-twijning. Als een rij Z-twijning gevolgd wordt door een rij S-twijning en uitgevoerd is met een twijnpaar in 2 kleuren (in dit geval wit en rood), ontstaat het "V-tjes"-effect.

Het kleed is helemaal in S-twijning geweven, alleen 1 van de 2 inslagrijen met de wit/rode draad is in Z-twijning gewerkt.

Beginnen we met 1 rij in S-twijning en werken daarna 1 rij in Z-twijning zal de punt van de V-vormpjes naar de rechter kant wijzen (als op deze tekening). Beginnen we met 1 rij in Z-twijning, dan wijst de punt van de V-vormpjes naar links. Bij dit kleed zijn beide werkwijzen gebruikt; zie de foto op bladzijde 11.

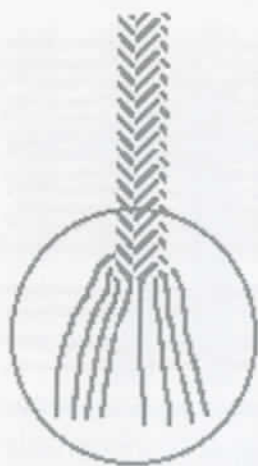
Afwerking van de abyā

Dit kleed bestaat uit twee apart geweven delen. Beide delen zijn 2.20 m lang, de ene kant is 90 cm breed en de andere 80 cm. (We kunnen stellen dat dit het bewijs is dat ze op twee aparte kettingen gemaakt zijn.) Aan het aan elkaar naaien van de twee delen en de afwerking van de ketting- en inslagdraden is veel zorg besteed.

De kettingdraden

De afwerking van de kettingdraden bestaat uit een aantal vlechten die na 4 centimeter twee aan twee samengevoegd zijn. Hierdoor ontstaan "ogen" langs beide smalle zijden

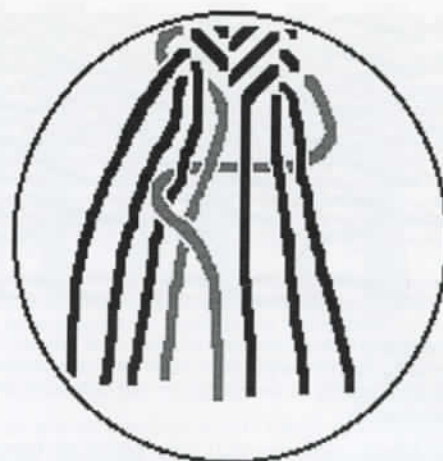

De vlecht met 8 draden.

Detail van de 1ste stap. Vanaf links de buitenste draad onder 5 draden en over 2 draden. Daar laten hangen.

Detail van de 2de stap. Vanaf rechts de buitenste draad onder 5 draden en over 2 draden. Daar laten hangen.

van het kleed. Mogelijkerwijs worden deze gebruikt om het kleed aan op te hangen.

Als het kleed klaar is, knipt men het van het getouw af.

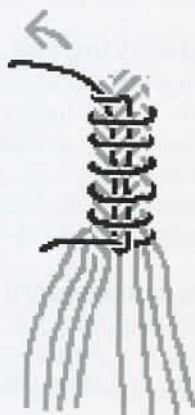
Het maakt niet uit of men de vlechten vanaf de linker- of vanaf de rechterkant werkt. Stel dat er aan de linkerkant wordt begonnen, dan neemt men 7 dubbele kettingdraden van de weefselrand, laat 1 dubbele weefsel draad hangen en neemt wel de volgende dubbele weefsel draad op. Er zijn nu dus 8 dubbele weefseldraden. Met deze draden maakt men een ronde vlecht (zie tekening) van 4 cm lang; de werkdraad is grijs getekend, stap 1 en 2 steeds herhalen.

Hierna weer 8 dubbele kettingdraden nemen: de dubbele draad die is blijven hangen, 6 dubbele draden, 1 dubbele draad laten hangen en nog 1 dubbele draad opnemen. Met deze 8 dubbele draden weer een ronde vlecht maken van 4 cm.

Dan de draden van de 2 vlechten op elkaar leggen en met 8 bundeltjes van 4 draden een lange ronde vlecht maken. De lange vlecht wordt hierdoor twee keer zo dik.

De meeste vlechten van dit kleed zijn ongeveer de 20 cm lang. Aan het uiteinde is de vlecht afgewerkt met een wikkeling. (Bij sommige abya's is de wikkeling bewerkt met flanelsteken van witte katoen, mogelijk ter versteviging of als verfraaiing.)

Op deze wijze zijn alle kettingdraden afgewerkt. Door 1 dubbele kettingdraad te laten hangen en deze mee te werken met de volgende vlecht, ontstaat een kruising die de rand verstevigt.

De wikkelsekering.

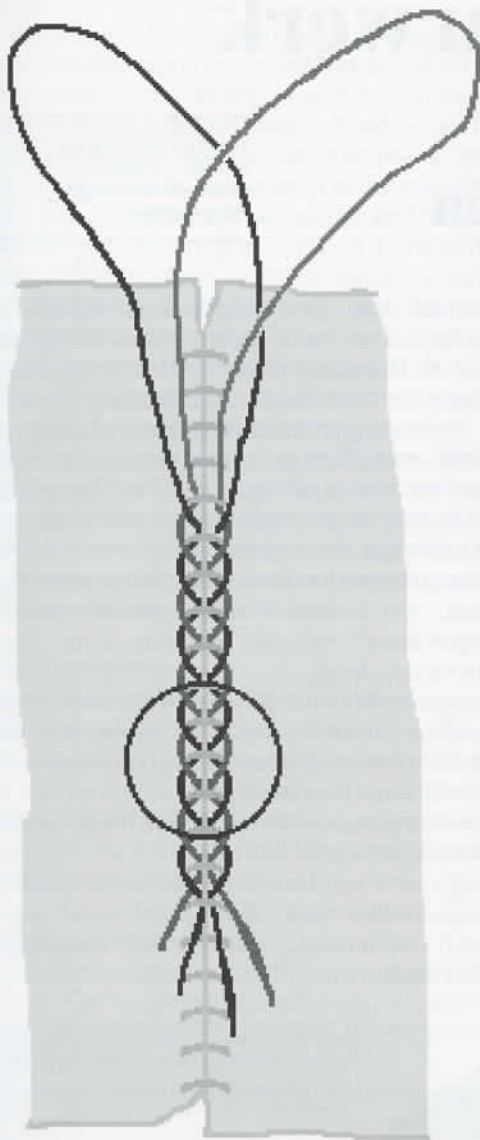
De twijnresten langs de zijkant

Aan één zijde van het weefsel hangen de twijndraden nog los, ze zijn wel al in groepjes van 4 dubbele draden met een halve knoop vastgezet. Van elke 8 draden van zo'n twijn-groepje wordt een gewone 3-vlecht gemaakt. Dat wil zeggen dat de 8 draden in 3 groepen verdeeld worden: 2. 3. 3. Aan het einde van de plm. 7 cm lange vlecht komt een halve steek ofwel verzamelknoop.

Soms worden deze vlechten per 3 samengebonden met een wit katoenen wikkeling waarover dan weer flanelsteken zijn gewerkt; bij dit kleed is dat niet zo.

Elke helft van een geweven baan heeft nu dus drie afgewerkte zijden: de bruine kettingvlechten aan beide uiteinden en de gevlochten rode inslagdraden aan één zijkant. De andere zijkant hoeft niet afgewerkt te worden omdat die al een gladde zijkant heeft.

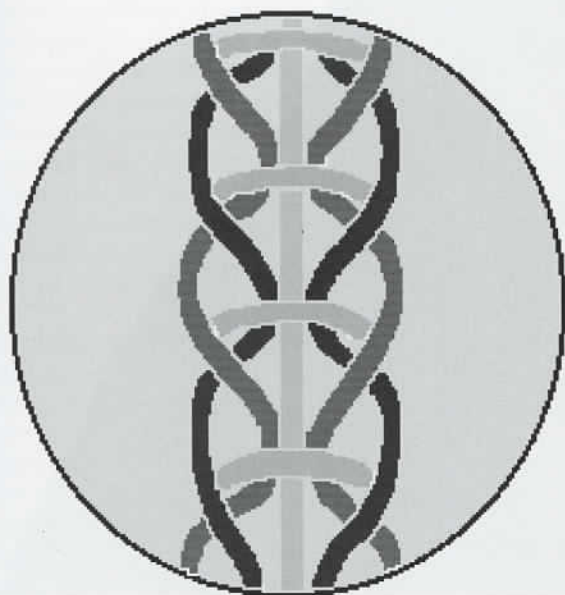
Het aan elkaar zetten van de twee delen

Tot slot moeten de twee afgewerkte delen nog aan elkaar gezet worden. Hiervoor wordt één helft een halve slag gedraaid. Het resultaat is dat de gladde zelfkanten in het midden liggen en alle vier de zijden met een gevlochten franje afgewerkt zijn.

De twee delen van de abya zijn eerst provisorisch en grof aan elkaar genaaid met overhandse steken; men heeft geprobeerd de strepen zo goed mogelijk te laten aansluiten.

Daarna zijn aan de voorkant van het kleed keurige, regelmatige overhandse steken gemaakt die van beide zijkanten één ketting-eenheid oppakken.

Over deze steken is een borduurrand gemaakt in een decoratieve, tweekleurige steek. Twee dubbele draden – een gele en een rode – gaan om beurten door de lus die door de andere kleur gevormd wordt, en dan over een steek van de naad en onder de volgende steek. Het effect is dat van een tweekleurige kettings-teek.

Ik hoop dat mijn bewondering voor deze bedoeïenenvrouwen in dit artikel doorklinkt. Het blijkt weer dat mensen die een heel eenvoudig bestaan lijden (het zijn herders) ontzettend vernuftig zijn en met minimale hulpmiddelen veel effect weten te bereiken.

Wilt u verder lezen? De door mij geraadpleegde boeken zijn: *Traditional Spinning and Weaving in the Sultanate of Oman* van Gigi Crocker Jones; uitgegeven door The Historical Association of Oman. *The Primary Structures of Fabrics* door Irene Emery; uitgegeven door Watson-Guptill Publications/Witney Library of Design, The Textile Museum, Washington D.C.